

Devlet Üniversitelerinde Sonbahar

Erhan Erkut

15 Eylül 2018

Birkaç gün önce “Vakıf Üniversitelerine Kış Geliyor” isimli bir yazı yazarak 2018 üniversite yerleştirmelerinde vakıf üniversitelerinde boş kalan 23,500 kontenjanın nedenlerinden ve yarattığı sorunlardan bahsetmiştim. Şimdi de devlet üniversitelerine bir göz atalım. Bu yıl devlet üniversitelerinin Türkiye’de bulunan toplam örgün öğretim lisans (4 yıllık) kontenjanı, okul birincisi kontenjanları dahil (fakat açık öğretim, uzaktan öğretim ve devlet üniversitelerinin KKTC’deki uzantılarındaki kontenjanlar hariç) 382,135 idi. Bu kontenjanın 320,306’sına öğrenci yerleştirildi. Devlet üniversitelerinin doluluk oranı %83.8 oldu ve tam 61,829 lisans kontenjanı boş kaldı. Vakıfların %72.5 doluluğuna kıyasla %83.8 doluluk oranı yüksek görünse de, devletin (neredeyse) ücretsiz olan yükseköğretimdeki açık kontenjan sayısının vakıflardaki açığın iki mislinden fazla olması dikkat çekici. İlk defa geçen yıl ortaya çıkan “üniversite sisteminin reddi” olgusu bu yıl artmışa benziyor.

Devlet üniversitelerindeki doluluk oranlarını incelerken şaşırtıcı bulduğum birçok bulgu ile karşılaştım. Bu yazıda bu bulguları özetlemeye çalışacağım. Benim değerlendirmeme göre devlet üniversitelerindeki kontenjanlar da en az vakıf üniversitelerindekiler kadar sorunlu.

Program sayısı: Devlet üniversitelerindeki toplam program sayısı 338, fakat bunların arasında çok sayıda birbirine oldukça benzeyen program ismi var. Örneğin, Bankacılık, Bankacılık ve Finans, Bankacılık ve Sigortacılık; Uluslararası Ticaret ve Lojistik, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi; İletişim, İletişim Bilimleri, İletişim Sanatları, İletişim Tasarımı, İletişim Tasarımı ve Medya, İletişim Tasarımı ve Yönetimi; Kuyumculuk ve Mücevher Tasarımı, Kuyumculuk ve Mücevherat Tasarımı.

Kontenjanı en yüksek programlardan 7 tanesi 10,000’in üzerinde kontenjana sahip:

Program	Kont.	Yerleşen	Boşluk	Doluluk %
İlahiyat	14,909	14,560	349	97.7%
İşletme	13,535	8,528	5,007	63.0%
İktisat	13,061	7,410	5,651	56.7%
Tıp	12,430	12,097	333	97.3%
Hemşirelik	12,071	11,740	331	97.3%
Tarih	11,099	11,036	63	99.4%
Türk Dili ve Edebiyatı	10,911	10,741	170	98.4%

İlahiyat kontenjanlarının en tepede olması bana şaşırtıcı geldi. İlahiyata olan talebin artmasının bir nedeni İmam Hatip Lisesi sayısındaki artış, diğer bir nedeni ise ilahiyat mezunlarının öğretmen olabilmesi. Fakat kanımca öğretmenlik potansiyeli yılda 14,500 öğrencinin (üniversiteye yerleşenlerin toplamının %4’ü) ilahiyatı seçmesini açıklamak için yeterli değil. Tahminim, öğrenciler ilahiyat fakültesini devlet memuriyetine giden yeni yol olarak görmeye başladılar ve meslek odaklı üniversite eğitiminin öne çıktığı ülkemizde şu anda en “iş garantili” program olarak ilahiyat görülüyor.

İşletme ve iktisattaki kan kaybı sürüyor. Şu anda ülkemizdeki bir milyona yakın işsizün üçte birinin İİBF mezunu olması işletme ve iktisattan kaçışı destekliyor. Fakat kanımca burada toplum çok ciddi bir hata yapıyor. İşsiz olan İİBF mezunlarının işsiz olmasının nedeni İİBF mezunları olmaları değil, vasıfsız

olmaları. İyi İngilizce bilmeyen, teknoloji okuryazarı olmayan, 21. yüzyıl yetkinliklerini ve yaşam becerilerini geliştirmemiş bir İİBF mezununun herhangi bir kurumun işine yarama ihtimali düşüktür ve iş bulamaması normaldir. Kanımca, ülkemizdeki İİBF mezunlarının çoğu vasıfsız. Bunun en büyük sorumlusu eğitim sistemi olmakla birlikte bireylerin bilinçsizliğini ve kendilerini geliştirmedeki başarısızlıklarını da unutmamak gerek. İşletme ve iktisat kontenjanları için çok farklı iki şey söyleyeceğim:

- 1) Ülkemizdeki işletme kontenjanı olması gerekenin altında. Örneğin ABD’de tüm üniversite diplomalarının neredeyse %20’si işletme diploması iken ülkemizde bu oran %3 bile değil. Düşünürseniz her kurum (devlet ve STK’ler dahil) bir “işletme”. Vasıflı bir işletme mezunu her kurumda görev alabilir. Üniversitelerimizin vasıflı işletme mezunu arzındaki eksikliği, mühendislik (ve diğer programların) mezunları kapatıyor. Etrafınızdaki işletmelere bakarsanız birçoğunun yönetim kadrolarında mühendisleri görürsünüz. Kanımca Türkiye’de işletme kontenjanının şu ankinden daha yüksek olması gerek -vasıflı mezun yetiştirmek kaydı ile! (Burada, İşletme’nin yukarıdaki tablodaki 13,535 kontenjanının yanında içinde “işletme” sözcüğü geçen benzer programların toplam kontenjanının 7,906; içinde “ticaret” sözcüğü geçen benzer programların kontenjanının ise 5,773 olduğunu belirtmek gerek. Yani işletme programları ailesinin toplam kontenjanı 27,214 olarak düşünülebilir.)
- 2) Ülkemizdeki iktisat kontenjanı olması gerekenin üzerinde. İşletme ve iktisat sanki birbirine çok yakın iki programmış gibi düşünülüyor. Fakat gerçek çok farklı. İşletme bir meslek, iktisat ise bir bilim dalı. İşletme, iktisata dayandığı kadar istatistiğe, psikolojiye, sosyolojiye de dayanıyor. Adayların hiç biri mühendislik ile matematiği karıştırmıyor fakat hemen hepsi işletme ile iktisatı karıştırıyor. Adaylara işletme ile iktisat arasındaki ilişkinin mühendislik ile matematik veya fizik arasında ilişki gibi olduğunu anlatmak gerekiyor. Bir iktisat mezunu yönetici olabilir ama bunun için işletme dersleri alması önerilir. Ülkenin iktisatçı ihtiyacı şu anki iktisat kontenjanından epey daha az. Aslında iktisattaki problem yukarıda tabloda görünenden de büyük. Bazı okullarda aynı program “ekonomi” adı altında açılmış: 218 kontenjan da orada var. “Ekonomi ve Finans”ta kontenjan 641, “Tarım Ekonomisi”nde kontenjan 766 ve kanımca en ilginç olan “Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri” programında kontenjan 3,797 ve doluluk %56.2. Devlete memur yetiştirmek için açılmış olan bu iktisat programlarında çok ciddi kesintiler yapmak gerektiğini düşünüyorum.

Tıp ve hemşireliğin tam dolu olduğunu gözlemliyoruz. Buna hiç kimse şaşırılmayabilir. Fakat açıkçası ben Tarih ile Türkçe’nin en popüler 7 programdan birisi olmasına şaşırımdım. Gelişmiş bir ülkede yılda 10,000 tarihçi ve edebiyatçı yetiştirmesi bence gayet makul. Fakat işe ve mesleğe kilitlenmiş ülkemizde (öğretmen atamalarındaki sorunları da düşündüğümüzde) öğrencilerin tarih ve edebiyat okuduktan sonra ne yapmayı planladıklarını merak etmemek elde değil.

Beyaz Fil: En yukarılarda olmadığından dikkat çekmediği halde, kontenjanı olması gerekenin çok üzerinde olan bir bölüm (veya bölüm ailesi) daha var: siyaset bilimi ve türevleri. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi kontenjanı 8,404 ve doluluk oranı %69.6. Kamu Yönetimi programlarının kontenjanı 3,685 ve doluluk oranı %69. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler kontenjanı 1,887 ve doluluğu %70. Uluslararası İlişkiler program kontenjanı 5,933, doluluğu ise %70.6. Özetle bu 4 programın toplam kontenjanı 19,909! Peki bu bölümlerin mezunları ne yapar? Siyaset Bilimi de İktisat gibi bir sosyal bilim. Siyaset bilimi okuyanlar, akademik kariyer yapabilir, STK’lerde araştırmacı veya yazar olarak görev yapabilir, gazeteci olabilir, memur olabilir vs. Çok önemli ve zevkli bir program olmakla birlikte mezunların iş

potansiyeli olarak bakıldığında şu anki kontenjanların çok küçük bir kısmı ancak istihdam edilebilir. Kamu yönetimi programlarının amacı kamuya yönetici (belediye başkanı, vali, kaymakam) yetiştirmektir. Ülkemizdeki belediye başkanlarının kaçının kamu yönetimi mezunu olduğunu merak ediyorum. Ayrıca eğer artık devlet memurluğuna giden yol ilahiyat programlarından geçiyor ise, bir memur yetiştirme programı olan kamu yönetimi programlarının küçülmesi gerekir. Uluslararası ilişkiler programlarının amacı da diplomat yetiştirmektir. Dış İşleri'ndeki toplam kadrolu sayısı 6,500 olduğuna göre var olan kontenjanların olması gerekenin çok üzerinde olduğunu düşünüyorum.

Ayrıca eğitim dili Türkçe olan Uluslararası ilişkiler programlarının hangi amaca hizmet ettiğini de merak ediyorum. Benim deneyimlerime göre iyi İngilizce bilen Uluslararası ilişkiler mezunlarının çoğu, biraz da işletme eğitimi alarak güçlü genel kültürleri sayesinde yönetici pozisyonlarını kovalıyorlar. Zaman içerisinde organik olarak büyümüş olan bu bölümlerin çok ciddi bir şekilde küçülmesi gerektiğini düşünüyorum: Var olan kontenjanın onda biri bile fazlasıyla yeterli olacaktır. "Hocaları ne yapacağız?" kaygısı ile adaylara hayal satmaya devam edemeyiz. İlk yazımda bu programların vakıf üniversitelerinde de küçülmesi gerektiğinden bahsetmiştim.

Mühendislikler: Mühendislikte de arz fazlası olduğunu gözlemliyorum. Devlet üniversitelerinde tam 72 farklı mühendislik programı mevcut. Toplam 66,038 kontenjana, %83.7 doluluk oranı ile 55,270 öğrenci yerleşmiş. Maalesef, ülkemiz bir mühendislik cenneti değil. Ülkede tasarım veya geliştirme yapan mühendis sayısı çok az. Türkiye'nin yıllık yeni mühendis ihtiyacının ne olduğu üzerine bir rapor görmedim ama bu sayının 66,000 olmadığını düşünüyorum. 55,000 mühendislik mezununun (ki vakıf üniversitelerinden de 11,000 mühendislik mezunu daha gelecek) önemli bir kısmı mühendislik yapamayarak hayal kırıklığına uğrayacak.

Toplam mühendis sayısını yüksek bulmakla birlikte, bilgisayar mühendisi sayısını olması gerekenin çok altında buluyorum. Eğer mezunlar memuriyet yerine girişimciliğe heveslendirilir ise, bilgisayar mühendisliğinin kontenjanı rahatlıkla iki veya üç misline çıkarılabilir ve bu mezunlar yeni şirketler kurarak yüksek katma değerli ihracat yapabilirler. Endüstri 4.0'a yılda 6,700 bilgisayar mezunu ile hazırlanamayız.

Aşağıda devletteki toplam mühendislik kontenjanının %76'sını içeren en yüksek kontenjanlı 10 mühendislik programını görüyorsunuz.

Program	Kont.	Yerleşen	Boşluk	Doluluk %
Makine Mühendisliği	9,984	8,029	1,955	80.4%
İnşaat Mühendisliği	9,956	9,707	249	97.5%
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	9,264	7,658	1,606	82.7%
Bilgisayar Mühendisliği	6,736	6,432	304	95.5%
Endüstri Mühendisliği	4,043	3,773	270	93.3%
Gıda Mühendisliği	2,746	1,833	913	66.8%
Metalurji ve Malzeme Mühendisliği	2,083	1,656	427	79.5%
Mekatronik Mühendisliği	1,926	1,556	370	80.8%
Harita Mühendisliği	1,750	1,154	596	65.9%
Kimya Mühendisliği	1,689	1,546	143	91.5%

Bu tablo ile vakıf üniversitelerindeki mühendislik tablosunu kıyaslayınca ilginç sonuçlara varılıyor:

- Yukarıdaki tablonun en tepesindeki 5 mühendislik birçok vakıf üniversitesinde mevcut. Fakat devlette en yüksek kontenjanlı mühendislik olan makine mühendisliği vakıflarda en düşük kontenjanlı mühendislik. Örneğin, İstanbul'daki vakıf üniversitelerinde bilgisayar mühendisliği

kontenjanı 1,353 (ve doluluğu %85) iken makine mühendisliği kontenjanı 614 (ve doluluğu %64). Vakıf üniversitelerinden (yani içinde fiyatın da bulunduğu dinamik pazardan) gelen bariz sinyale rağmen, devlet çok yüksek sayıda makine mühendisi mezun etmeye devam ediyor.

- Vakıflarda en yüksek kontenjan endüstri mühendisliği iken, devlette endüstri mühendisliği kontenjanı makine, inşaat veya elektrik-elektronik mühendisliği kontenjanının yarısından az.
- İstanbul vakıf üniversitelerindeki inşaat mühendisliği programlarının doluluğu iki yıl önce %91 iken geçen yıl %76 oldu, bu yıl ise %45'e düştü. Öte yandan yukarıdaki tabloda en yüksek doluluk inşaatta! Görünen o ki, vakıf üniversitelerinde arz, talebe bağlı olarak sürekli değişirken, devlette arzı bölümün büyüklüğü (yani hoca sayısı) belirliyor. Bence doğrusu ikisinin aralarında bir yerlerde olmalı.

Eğitim: Kanımca arz fazlasının olduğu bir alan da eğitim. Tam 77 devlet üniversitesindeki eğitim fakültelerinin toplam kontenjanı 41,197 ve doluluk oranı %92.7. Şu anda atama bekleyen öğretmen adaylarını sayısının 400,000'in üzerinde olduğunu düşünürsek, bu talep fazlasına yılda sadece devlet üniversitesi eğitim fakülteleri kanalı ile 40,000 eklemenin mantığını anlamak güçtür. Dahası, öğretmenlik, eğitim fakültelerinin yanında, fen-edebiyat, ilahiyat, insan ve toplum bilimleri fakülteleri mezunları için de en bariz kariyer seçeneklerinden birisidir.

Ülkemizde yüksek öğretim planlamasının ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda yapılmadığının en bariz örneği eğitim fakülteleri olabilir. Bu sektörde, devlet hem arzı hem de talebi kontrol etmektedir ve devasa bir planlama hatası yapmaktadır. Ülkedeki ilk ve orta eğitimdeki öğrenci sayısının %92'si devlet okullarında olduğundan, gelecekteki yıllar için öğretmen ihtiyacı tahmini yapmak son derece kolaydır. Eğitim fakültesi kontenjanlarının kontrolü tamamen devlette olduğundan, bu kontenjanları arz ile talebi dengeleyecek şekilde planlamak mümkündür. Fakat maalesef bu basit planlama farklı nedenlerle yapılmamaktadır ve 2023 yılında ülkedeki öğretmen fazlasının öğretmen istihdamına eşit olması (yani 1 milyon civarında) olması beklenmektedir. Özel sektörde "Talep tahmini ve üretim planlamada %100 hata yapan yöneticilere ne olur?" sorusunu sormak bile abesle iştigaldir çünkü hiç bir özel sektör kurumu arz-talep dengesizliği probleminin bu boyutlara varmasına izin vermez. Yüz binlerce gencimiz yanlış yönlendiriliyor, giremeyeceği bir mesleğe hazırlanıyor, potansiyelleri heba oluyor ve hayalleri yıkılıyor. Bunun ekonomimiz için ciddi bir darbe olduğunu düşünüyorum. Eğitim fakültelerinin çağın ihtiyaçlarına uygun öğretmen yetiştiremediğini de düşünürsek (öğretmenlerimiz ne İngilizce biliyor ne de teknoloji okur yazarı), ülkedeki eğitim fakültesi sayısını radikal bir şekilde azaltmanın zamanı gelmiş de geçmiştir. Mezunların KPSS sınav sonuçlarına bakarak en başarısız grupları mezun eden fakülteler kapatılmalı, diğerlerinde de ciddi kontenjan azaltımına gidilmeli ve eğitimin kalitesine odaklanılmalıdır.

En Boş Programlar:

- Bazı programlara hemen hiç öğrenci yerleşmediği dikkat çekiyor. Örneğin Fırat Üniversitesi'nin Balıkçılık Teknolojisi bölümüne hiç öğrenci yerleşmemiş, Ağrı Üniversitesinin Hayvansal Üretim bölümüne 1 öğrenci yerleşmiş.
- Birden fazla üniversitede olan programlarda doluluk oranı en düşük olanları, %10 civarında doluluklar ile Turizm ve Otel İşletmeciliği (287 boş), Sigortacılık ve Risk Yönetimi (186 boş) ve İşletme Bilgi Yönetimi (258 boş).
- Turizm sektörüne yönelik birçok programda boşluklar göze çarpıyor. Örneğin, 8 üniversitede bulunan Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik programında doluluk %18 ve 489 boşluk var ve 11

üniversitede bulunan Konaklama İşletmeciliği programının doluluk oranı %20 ve 618 boşluk var, 4 üniversitede bulunan Yiyecek ve İçecek İşletmeciliği programında ise doluluk %30.

- En az 1,000 kontenjanı olup doluluk oranı %50'nin altında kalan bölümler ise %34 doluluk ile Arkeoloji, %44 doluluk ile Felsefe ve %48 doluluk ile Ekonometri.

En az 1,000 boşluğu olan bölümler ise şöyle:

Program	Kont.	Yerleşen	Boşluk	Doluluk %
İktisat	13,061	7,410	5,651	56.7%
İşletme	13,535	8,528	5,007	63.0%
Felsefe	4,698	2,062	2,636	43.9%
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	8,404	5,847	2,557	69.6%
Arkeoloji	3,505	1,188	2,317	33.9%
Maliye	7,669	5,379	2,290	70.1%
Makine Mühendisliği	9,984	8,029	1,955	80.4%
Çalışma Ekon. ve Endüstri İlişkileri	3,797	2,135	1,662	56.2%
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	9,264	7,658	1,606	82.7%
Bankacılık ve Finans	3,064	1,542	1,522	50.3%
Fen Bilgisi Öğretmenliği	3,350	1,916	1,434	57.2%
Uluslararası İlişkiler	5,933	4,500	1,433	75.8%
Sosyoloji	6,624	5,286	1,338	79.8%
Ekonometri	2,457	1,169	1,288	47.6%
Turizm İşletmeciliği	2,444	1,285	1,159	52.6%
Kamu Yönetimi	3,685	2,545	1,140	69.1%

Sadece bu tablodaki 16 bölümde, toplam 35,000 boş kontenjan kalmış! Toplam doluluk oranı da %65.5. İktisat, İşletme ve Felsefe'deki boşluklardan yukarıda bahsettik. Fakat bu tablo, boşlukların her alana yayıldığını gösteriyor. Devlete memur yetiştirmeye yönelik bölümler olan, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Maliye, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Uluslararası İlişkiler ve Kamu Yönetimi programları 9,082 boşluk oluşturmuş. Boşluklardan bilime yönelik olan Felsefe, Arkeoloji ve Sosyoloji bölümlerinin yanında uygulamaya yönelik iki mühendislik bölümü de payını almış. İşletmenin yanında Bankacılık ve Finans ile Turizm İşletmeciliği bölümlerinde de ciddi boşlukları var. En büyük boşluğun olduğu İktisat bölümünü yanında İktisatın bir alt dalı olan Ekonometri'de de 1,288 boşluk kalmış. Tüm dünya eğitimde STEM'i konuşurken, Fen Bilgisi Öğretmenliği'ndeki %43'e varan açık da düşündürücü. Bu tablo kanımca devlet üniversitelerine kış değilse bile en azından bol yağışlı bir sonbaharın geldiğinin habercisi. Devlet üniversitelerindeki kontenjanların ciddi bir çalışma ile yeniden belirlenmesi gerekiyor.

Şaşırtıcı Kontenjanlar: Bu yazının odağı doluluk oranları ve boş kontenjanlar. Fakat verilere bakarken bazı programların kontenjanlarının olması gerekenin çok altında olduğunu da farkettim. Burada kısaca bu programlardan da bahsetmek isterim.

- Kanımca ülkedeki önemli sorunlardan birisi lise mezunlarının İngilizce bilmemesi. Bu sorunu çözmek için ülkede her okula yeni bir İngilizce öğretmeni koyacak olsak 60,000 İngilizce öğretmene ihtiyaç olur. Fakat İngilizce öğretmenliği bölümü sadece 47 üniversitede var ve toplam kontenjan 3,573 (neredeyse tümü dolu). İngiliz Dili ve Edebiyatı programlarının kontenjanı ise 3,928 (ki bu mezunların öğretmen olabilmesi için formasyon eğitimi almaları gerek).
- Diğer yabancı dillerde durum çok daha kötü. Almanca Öğretmenliği kontenjanı 808 ve Fransızca Öğretmeni kontenjanı sadece 390. Arapça Öğretmenliği ise sadece 2 üniversitede var ve toplam kontenjan 186. Ülkemiz ekonomisi için Arapça'nın önemini düşünürsek bu rakam hiç makul değil.

- Komşu ülkelerin dili ve edebiyatını öğretmeyi hedefleyen programların durumu da pek iç açıcı değil. Arap Dili ve Edebiyatı kontenjanı 713, Rus Dili ve Edebiyatı 566, Fars Dili ve Edebiyatı 273, Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı 119, Gürcü Dili ve Edebiyatı 84, Ermeni Dili ve Edebiyatı 31 (21 kontenjan da Ermeni Dili ve Kültürü programında var), İbrani Dili ve Edebiyatı 41, Bulgar Dili ve Edebiyatı 21.
- Tüm öğrencilerime Rusça veya Çince öğrenmelerini öneriyorum. Fakat ülkede Çin Dili ve Edebiyatı kontenjanı sadece 94. Çinceyi kim öğretecek?
- Kanımca dil programlarının düşük kontenjan sorunu bununla da bitmiyor. Ülkemizde Kürtçe konuşan milyonlar olmasına karşın Kürt Dili ve Edebiyatı programı sadece doğudaki 3 üniversitede var ve toplam kontenjan 113. İki programda 72 kontenjan da Zaza Dili ve Edebiyatı'nda var.

Uluslararası Ortak Lisans Programları: UOLP programları sadece 6 üniversitede mevcut, toplam kontenjan sadece 361 ve ortalama doluluk oranı %69. Bu ücretli programın doluluk oranı, vakıf üniversitelerinin doluluk oranından bile düşük.

İkinci Öğretim: İkinci öğretim programları 87 üniversitede var. Hem çalışan öğrencilerin okumasına olanak sağlayan, hem de öğretim üyelerine ek gelir yaratan bu programların toplam kontenjanı 72,592 ve doluluk oranı %70.8. Sadece 10 üniversite kontenjanlarının neredeyse tümünü doldurabilirken (%97 ve üzeri), 11 üniversite yarısını bile dolduramamış.

Kanımca ikinci öğretim hem devlet üniversiteleri hem de vakıf üniversiteleri için çok yararlı bir laboratuvar. İkinci öğretim sistemi, toplam kontenjan ve doluluk oranı açılarından vakıf üniversitelerine oldukça benziyor. İkinci öğretim harçları 716 TL ile 4,268 TL arasında değişiyor, yani vakıf üniversitelerinin ücretlerinin çok altında. Bu kadar düşük ücret seviyesinde bile devlet üniversitelerinin doluluk oranlarının ücretsiz birinci öğretimdeki %83.8'den, ücretli ikinci öğretimde %70.8'e düşmesi talebin elastikliği konusunda önemli bir ipucu veriyor. İkinci öğretimde açılan programların doluluk oranı birinci öğretimdekilere kıyasla hemen hep daha düşük ve aradaki fark üniversite yöneticilerine programın gerçek talebi hakkında önemli sinyaller veriyor. Örneğin:

- Felsefe: İkinci öğretimdeki doluluk %15, birincide ise %56
- İşletme: İkinci öğretimde doluluk %49, birincide ise %70
- Uluslararası İlişkiler: İkinci öğretimde doluluk %57, birincide %89
- Elektrik-Elektronik Mühendisliği: İkinci öğretimde %74, birincide ise %90
- İnşaat Mühendisliği: İkisinde de %100

Bekleneceği gibi, ücretsiz program dolmayınca ücretlisinin doluluk oranı daha da düşük oluyor. Ayrıca birinci öğretimdeki doluluk oranı yükseldikçe, birinci ile ikinci öğretim arasındaki doluluk farkı kapanıyor. İkinci öğretimde bir programın dolması için önce birinci öğretimde dolması gerekiyor.

Üniversiteler ve Doluluk: 123 devlet üniversitesinden sadece 17'si kontenjanlarını neredeyse tam doldurabildi (%97 ve üzeri). Belki daha önemlisi, 43 üniversite %75 doluluğun altında kaldı. Doluluk oranı %60'ın bile altında kalan okullar Iğdır, Şırnak, Tarsus, Munzur, Isparta, Çankırı ve Hakkari. Yeni açılan üniversitelerin veya Doğudaki üniversitelerin tam dolmaması şaşırtıcı olmayabilir, fakat doluluk oranı %97'nin altında olan grupta Dokuz Eylül, Ege, Ankara, İstanbul-Cerrahpaşa, Erciyes, Çukurova, Atatürk gibi büyük ve köklü üniversiteler de bulunuyor. Görünen o ki, üniversitenin büyük, köklü veya prestijli olması artık tam doluluk için yeterli değil: Adaylar bölüm seçme aşamasında özellikle dikkatli davranıyorlar.

Açık Öğretim: Yazının odağında örgün eğitim programları olmakla birlikte, açık/uzaktan öğretimdeki duruma da kısaca göz atmanın yararlı olabileceğini düşündüm. Açık öğretimdeki 53,267 kontenjanın yarısı bile dolmamış (doluluk %46.8). Halkla İlişkiler, Reklamcılık, Radyo-Televizyon, Gazetecilik, Tanıtım, Tarih, Coğrafya, Türk Dili programları tam dolarken diğer programlarda büyük boşluklar oluşmuş. Doluluğu %100 ile %50 arasında olan program sayısı sadece 5. Doluluk oranı %10'u bile bulmayan bölümler ise Maliye, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi, Kamu Yönetimi, İngilizce İşletme, İş Sağlığı ve Güvenliği, Konaklama İşletmeciliği ve İnsan Kaynakları Yönetimi. Kanımca açık öğretimdeki talep de ülkenin yükseköğrenim talebinin önemli göstergelerinden birisi.

Son Söz: Devlet üniversitelerinde doluluk oranları artık gözle görülür bir sorun haline geldi. Belki de daha önemlisi, devlet üniversitelerindeki kontenjanların önemli bir kısmı adayların gelecek beklentileri ve ülkenin işgücü ihtiyacı ile örtüşmemekte. İlk bakışta vakıf üniversitelerinin durumu daha kritik görünse de, ülkede yüksek öğrenimin geleceği açısından devlet üniversitelerinin daha ciddi bir müdahaleye ihtiyacı var.

